

Rapport Landbouwverkenning Gemeente Montferland

Rapport

Aveco de Bondt BV

Holten - Amstelveen - Breda - Eindhoven - Nieuwegein

Burgemeester van der Borchstraat 2, 7451 CH Holten

T +31 88 004 82 12

info@avecodebondt.nl

avecodebondt.nl

Rapport Landbouwverkenning Gemeente Montferland

project Verkenning landbouw Montferland
projectnummer 242494
projectleider Marianne Nobel

datum 7 juli 2025
referentie 242494_AdB_RAP_000X_v

opdrachtgever Gemeente Montferland
adres Bergvredestraat 10
6942 GK Didam
contactpersoon J. Werkman

status Concept
auteur Marianne Nobel & Lotte Snippert

paraaf
gecontroleerd Henk Jolink

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Werkwijze	2
1.3	Leeswijzer	2
2	De agrarische sector in Montferland	3
2.1	Type bedrijven	3
2.2	Grootte bedrijven	4
2.3	Neventakken	4
2.4	Gronden	5
2.5	Leeftijd en opvolging	7
2.6	Bekendheid ontwikkelingen en subsidies	8
2.7	Conclusie	9
3	Toekomstplannen, belemmeringen en de rol van de gemeente	10
3.1	Toekomstplannen agrariërs	10
3.2	Rol van de gemeente en belemmeringen	12
3.3	Conclusie	12
4	Advies en vervolgacties	14
4.1	Korte termijn	14
4.1.1	Voorlichting en bewustwording	14
4.1.2	Begeleiding en advisering agrariërs	14
4.2	Lange termijn	14
4.2.1	Doorontwikkeling beleid buitengebied	14
4.2.2	Rolbeschrijving gemeente	15
4.3	Conclusie	15

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In voorbereiding op het Programma Buitengebied, heeft de gemeente Montferland ons gevraagd om een landbouwverkenning uit te voeren. De uitkomsten van deze landbouwverkenning vormen de onderbouwing voor het Programma Buitengebied.

Daarnaast wordt er binnen de regio de Liemers nagedacht over hoe de landbouw meer aandacht kan krijgen in het economisch beleid van de regio. Dit wordt gedaan door de Liemerse ambassade. In dat kader wordt er gekeken of het zinvol is, om een landbouwnetwerk op te richten, die de agrarische sector kan ondersteunen in de transitie. Het Liemers Landbouwnetwerk kan fungeren als aanspreekpunt voor de boeren in de Liemers, voor zaken variërend van vergunningaanvraag tot subsidiemogelijkheden. Ook kan dit netwerk ondersteunen bij de transitie in de landbouw vanuit een door de agrariërs gedragen visie en uitvoeringsagenda. Daarbij gaat de sector met de maatschappelijke opgaven aan de slag.

In deze landbouwverkenning wordt meegewogen hoe een landbouwnetwerk zou kunnen bijdragen aan de opgaven en transitie waar agrariërs mee te maken hebben.

1.2 Werkwijze

Samen met de gemeente en een klankbordgroep van vertegenwoordigers uit de agrarische sector, hebben wij een aanpak opgesteld.

De data voor de landbouwverkenning is verzameld via een enquête, die uit is gezet onder alle agrariërs in de gemeente. Via twee bijeenkomsten hebben wij de agrariërs geïnformeerd over de landbouwverkenning en het Programma Buitengebied en hen uitgenodigd de enquête in te vullen. De resultaten hebben wij anoniem verwerkt. Deze zijn eerst teruggekoppeld aan de gemeente en klankbordgroep en vervolgens ook breed aan alle agrariërs in twee bijeenkomsten.

De respons bestaat uit 66 ingevulde enquêtes. De enquête stond online van 16 april tot en met 12 mei 2025. Naar verwachting heeft ongeveer de helft van de agrariërs de enquête ingevuld. Hoewel de resultaten in deze rapportage geen volledig representatief beeld geven van de agrarische sector in Montferland, bieden ze wel een waardevol en indicatief inzicht.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven wij een beschrijving van de agrarische sector in gemeente Montferland: wat voor type bedrijven zijn er in Montferland gevestigd, hoe groot zijn de bedrijven en wat valt daarbij op? In hoofdstuk 3 geven wij aan wat de toekomstplannen van de agrariërs zijn en welke belemmeringen zij daarbij ondervinden. Ook de maatschappelijke opgaven die zij belangrijk vinden, komen hierin terug. Hoofdstuk 4 omvat ons advies aan de gemeente op basis van de bevindingen.

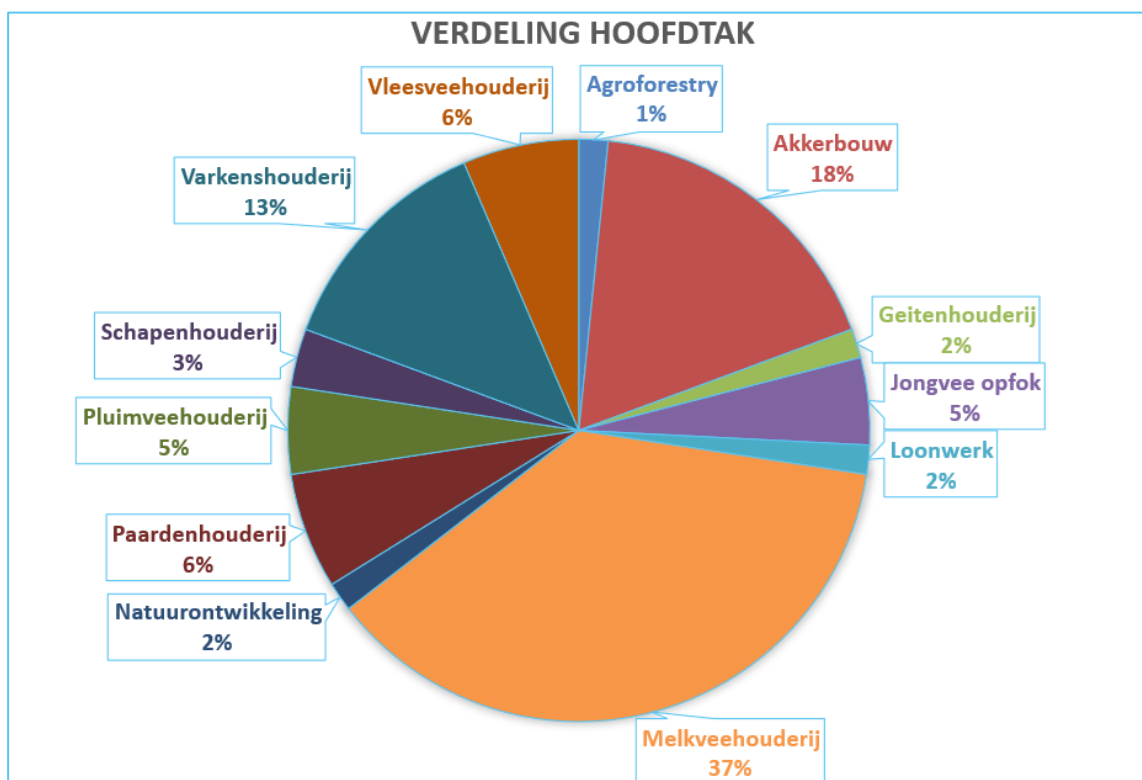
2 De agrarische sector in Montferland

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de huidige agrarische sector in gemeente Montferland. Hierbij gaat het onder meer om:

- Type bedrijven (hoofdtak + tweede agrarische tak);
- Grootte (dieren/hectare (vanaf nu: ha));
- Neventakken;
- Gronden (pacht/eigendom, gebruik en behoefte kavelruil);
- Leeftijd bedrijfshoofd;
- Opvolgingssituatie;
- Bekendheid ontwikkelingen agrarische sector en subsidies.

2.1 Type bedrijven

Figuur 2.1 toont de verdeling van de verschillende sectoren aanwezig binnen de agrarische sector in de Gemeente Montferland.

Figuur 2.1: Verdeling van de sectoren

Uit de enquête blijkt dat in Montferland de melkveehouderij de grootste sector is (aandeel 37%). Er zijn relatief weinig intensieve veehouderijen in de gemeente aanwezig. In deze categorie scharen wij de pluimvee-, varkens-, vleesvee- en melkgeitenhouderijen, welke gezamenlijk 26% van het totaal vormen. Daarvan bestaat de helft uit varkenshouderijen (13%). Een hoofdtak in de akkerbouw geldt voor 18% van de bedrijven. Daarnaast zijn er nog bedrijven die zich bezig houden met onder andere schapenhouderij, paardenhouderij, natuurontwikkeling, loonwerk en agroforestry.

De meeste bedrijven hebben geen tweede tak (60%). De bedrijven die wel een tweede tak voeren, de **gecombineerde bedrijven**, hebben naast hun hoofdtak meestal akkerbouw (24,8% van alle bedrijven) als tweede tak of een relatief kleine veehouderijtak (15,2% van alle bedrijven) in de volgende categorieën:

- Vleesvee;
- Schapen;
- Geiten;
- Varkens;
- Jongvee opfok;
- Paarden.

2.2 Grootte bedrijven

In Tabel 2.1 zijn het gemiddeld aantal dieren per sector weergegeven.

Tabel 2.1: Gemiddeld aantal dieren per sector

Type veehouderij	Gemiddeld aantal dieren
Pluimveehouderij	36.000
Varkenshouderij	3.028
Geitenhouderij	250
Melkveehouderij	228
Schapenhouderij	73
Jongvee opfok	70
Vleesveehouderij	49
Paardenhouderij	17

De melkveebedrijven zijn relatief groot, met 228 dieren gemiddeld per bedrijf (melkkoeien plus jongvee en stieren). Ter vergelijking: het landelijk gemiddelde per bedrijf is 118 melkkoeien per bedrijf (excl. jongvee).

De dieraantallen per bedrijf zijn voor de intensieve veehouderij niet bijzonder hoog en in het geval van de vleesveehouderijen zelfs relatief laag te noemen.

Een akkerbouwbedrijf heeft gemiddeld 38,0 ha in gebruik. Dit is relatief laag, gezien het gemiddeld aantal hectare onder een Nederlands akkerbouwbedrijf ruim 60 hectare is¹.

2.3 Neventakken

53% van de bedrijven beschikt over een neventak. Dit betreft verbreding van de agrarische bedrijfsvoering en hoeft niet per direct een tak met agrarisch karakter te zijn (Figuur 2.2).

De drie meest voorkomende neventakken zijn:

1. Energieproductie;
2. Agrarische neventak;
3. Stalling van goederen.

Agrarische neventakken zijn aanvullende activiteiten die boeren uitvoeren naast hun reguliere landbouw, zoals verkoop aan huis, deelname aan het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en het aanbieden van boerderijeducatie.

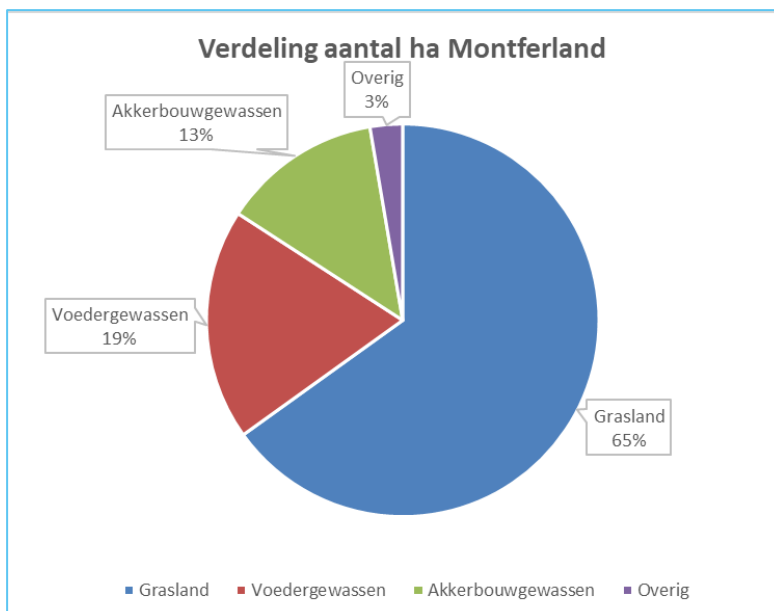
¹ agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2272&indicatorID=2100

Figuur 2.2: Aantal neventakken

2.4 Gronden

De melkveehouderij is grotendeels bepalend voor het agrarische landschap, aangezien zij 63% van de agrarische grond in gebruik hebben. Deze gronden bestaan voornamelijk uit grasland en voor een klein gedeelte uit voedergewassen. Het relatief kleine aandeel van de akkerbouw zien we ook terug in de lage cijfers in het totale grondgebruik voor akkerbouwgewassen in de gemeente (13%) (Figuur 2.3). Het aandeel voedergewassen is groter, namelijk 19%. Een klein gedeelte wordt als 'overig' bestempeld en bestaat bijvoorbeeld uit agrarische natuur dat met een ANLb-pakket² wordt beheerd.

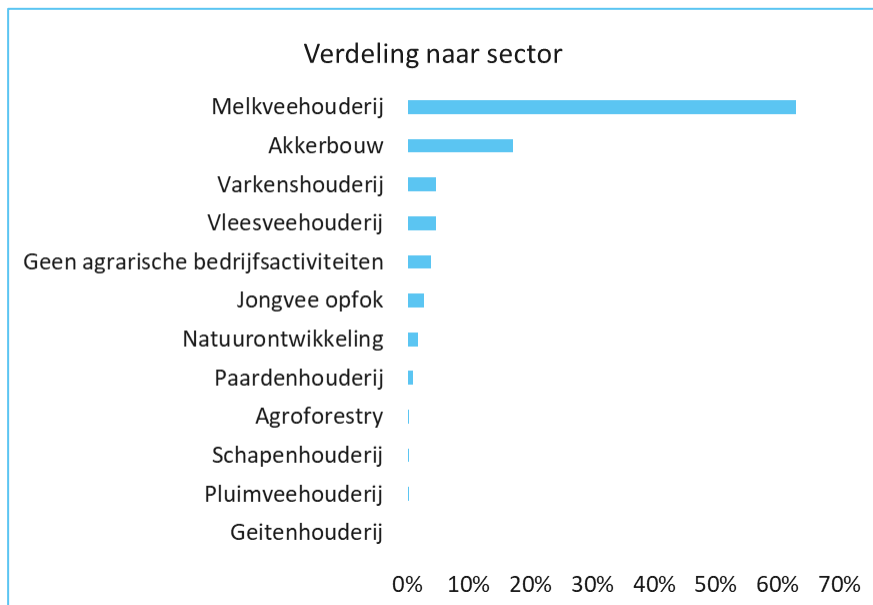

Figuur 2.3: Verdeling aantal ha's in de Gemeente Montferland

² Dit betreft de subsidieregeling voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.

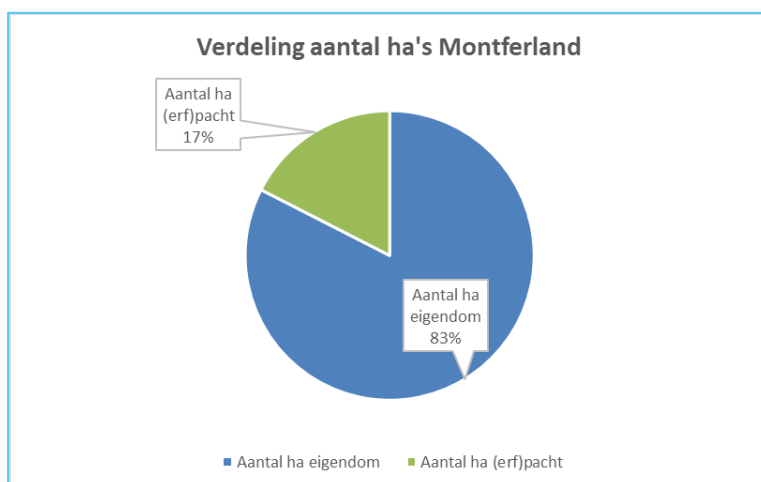
In figuur 2.4 is het gemiddelde van het aantal beschikbare ha's weergegeven per sector.

Figuur 2.4: Verdeling naar sector aantal hectares

In de gemeente Montferland is een relatief groot deel van de agrarische grond in eigendom van de ondernemers zelf: maar liefst 83% van de grond is in bezit, terwijl slechts 17% wordt gepacht (Figuur 2.5). Een belangrijke kanttekening is ook dat er in de praktijk vaak sprake is van onderlinge pacht- of huurconstructies tussen agrarische ondernemers. Dit kan het beeld enigszins vertekenen.

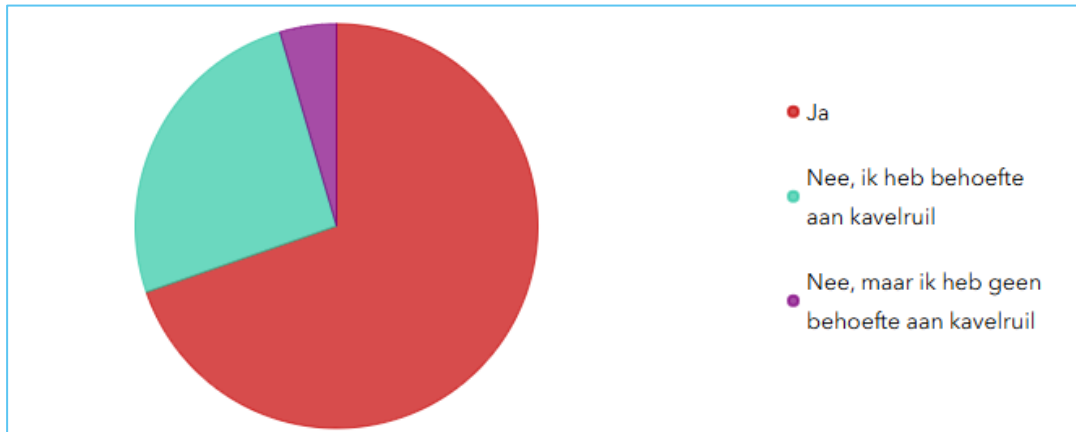
Dit hoge aandeel eigen grond kan bijdragen aan een sterkere financiële positie van agrarische bedrijven. Eigendom biedt immers meer zekerheid en ruimte om te investeren in maatschappelijke opgaven, zoals verduurzaming, natuurbeheer of energietransitie. Daarmee vergroot het eigendom van grond mogelijk ook de kans op toekomstbestendigheid van het bedrijf.

Figuur 2.5: Verdeling aantal hectares Gemeente Montferland

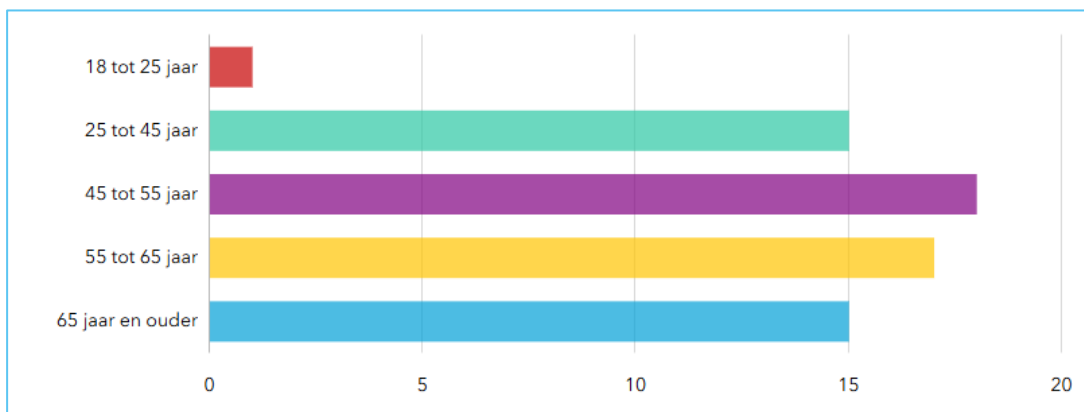
Uit de enquête komt naar voren dat het grootste gedeelte tevreden is met de ligging van de percelen. Een kwart van de respondenten heeft behoefte aan kavelruil. De wens voor kavelruil speelt met name binnen de melkveehouderij en de akkerbouw. Het is aan te raden in een vervolgproces om te verkennen of en hoe deze behoefte aan kavelruil gefaciliteerd kan worden

Figuur 2.6: Behoefte aan kavelruil

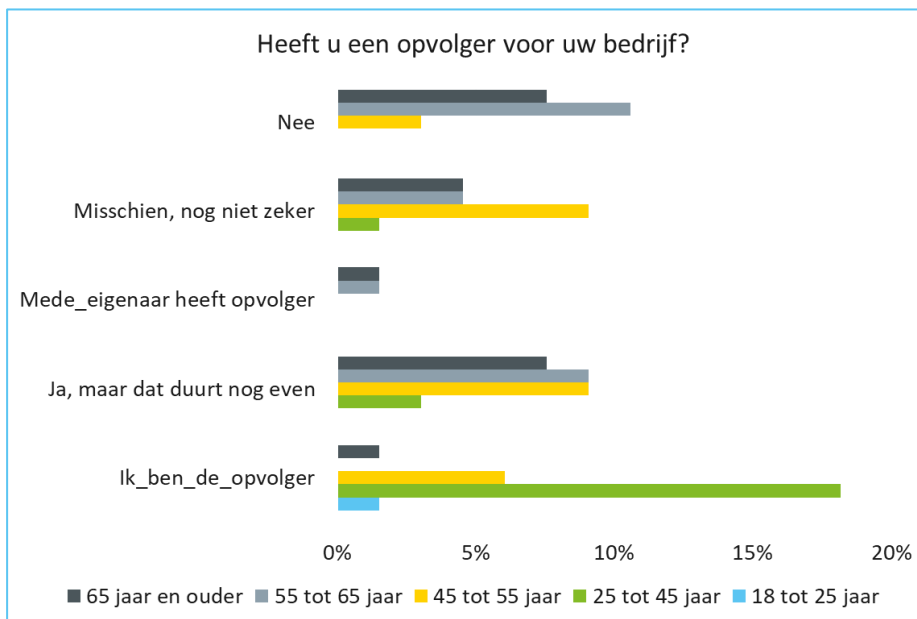
2.5 Leeftijd en opvolging

Een groot aandeel van de bedrijfshoofden is 45 jaar en ouder (>75%) (Figuur 2.7). Opvallend is dat de bedrijfshoofden in de akkerbouwsector over het algemeen ouder zijn dan in andere agrarische sectoren.

Figuur 2.7: Leeftijdsverdeling respondenten bedrijfshoofd

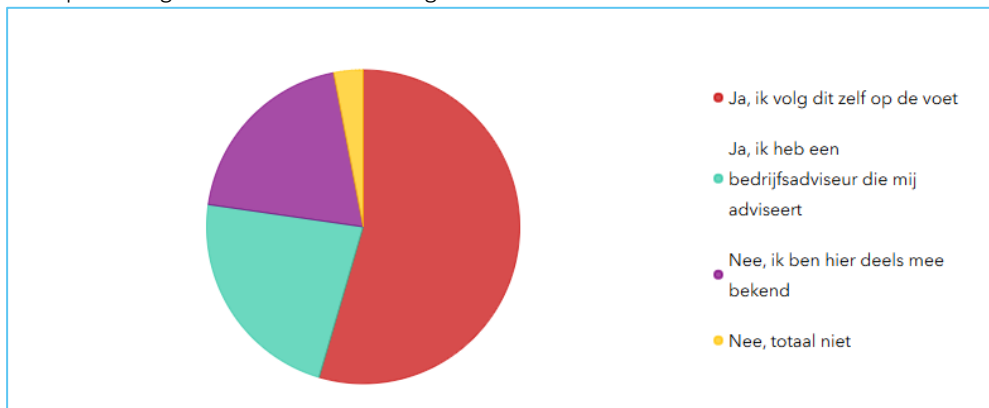
Uit de resultaten van de enquête blijkt dat een aanzienlijk deel van de agrarische bedrijven aangeven geen opvolger te hebben. Dit betreft 8% in de leeftijd van 65 jaar en ouder, 11% in de categorie 55 – 65 jaar en 12% voor de categorie 45 – 55 jaar. In totaal geeft 31% aan geen opvolger te hebben. Dit betreft met name de kleinere bedrijven, welke ook worden gekenmerkt door minder dierenaantallen en/of minder hectares dan het gemiddelde in Montferland. Deze uitkomst is verspreid over de verschillende sectoren; er is geen specifieke sector waarin een bepaalde categorie sterker naar voren komt. Met andere woorden, er zijn geen sectoren waarin opvallend veel bedrijven zonder opvolger voorkomen.

Figuur 2.8: Verdeling opvolger bedrijf en leeftijd

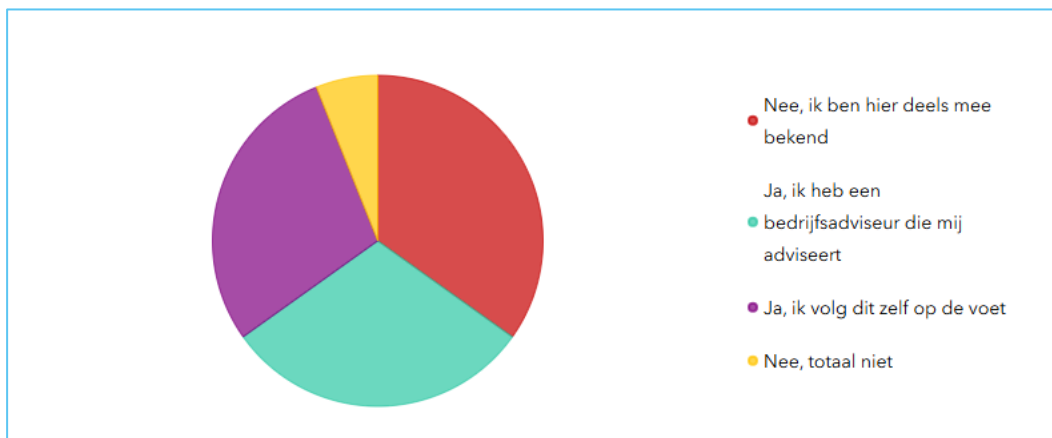
2.6 Bekendheid ontwikkelingen en subsidies

Respondenten is ook gevraagd in hoeverre zij zichzelf voldoende op de hoogte achten van ontwikkelingen binnen de agrarische sector die van invloed zijn op de toekomstmogelijkheden van hun bedrijf. Ongeveer 77% geeft aan deze ontwikkelingen actief te volgen, ofwel zelfstandig of met ondersteuning van een bedrijfsadviseur. De overige respondenten geven aan hier deels mee bekend te zijn. Slechts een klein deel (3%) is naar eigen zeggen helemaal niet op de hoogte van deze ontwikkelingen.

Figuur 2.9: Bekendheid ontwikkelingen agrarische sector

Daarnaast is ook gevraagd hoeverre agrarische ondernemers zichzelf voldoende bekend achten met Europese, nationale en provinciale subsidieregelingen binnen de agrarische sector die kunnen bijdragen aan de ontwikkelings- en toekomstmogelijkheden van hun bedrijf. Ongeveer 60% geeft aan hiermee bekend te zijn, doordat zij de ontwikkelingen zelf actief volgen of zich laten adviseren door een bedrijfsadviseur. Van de overige 40% geeft het merendeel aan hier deels bekend mee te zijn. Slechts een klein deel (6%) is naar eigen zeggen volledig onbekend met deze subsidiemogelijkheden.

Figuur 2.10: Bekendheid subsidies agrarische sector

Het valt op dat de bekendheid binnen de gemeente Montferland hoog is, in vergelijking met eerdere landbouwverkenningen die uitgevoerd zijn in andere gebieden.

2.7 Conclusie

De agrarische sector in Montferland wordt vooral gekenmerkt door een sterke aanwezigheid van de melkveehouderij. Er zijn relatief weinig intensieve veehouderijen en akkerbouwbedrijven. Dit is ook terug te zien in het grondgebruik in de gemeente, waarbij het merendeel wordt gebruikt voor grasland.

Daarnaast komt naar voren dat 40% van de bedrijven een tweede agrarische tak heeft en dus als gecombineerd bedrijf functioneert. Ook beschikt meer dan de helft (53%) over een neventak, waarbij energieproductie, agrarische nevenactiviteiten en opslag van goederen het meest voorkomen als neventak.

Een groot deel van de landbouwgrond is in eigendom van de agrariërs zelf; slechts een klein deel wordt gepacht. Hoewel 75% van de boeren tevreden is met de ligging van hun percelen, geeft ook een kwart behoefte te hebben aan kavelruil.

De sector kent een relatief hoge gemiddelde leeftijd: ruim 75% van de agrariërs is 45 jaar of ouder. Verder geeft in totaal 31% aan geen opvolger te hebben, wat met name de kleine bedrijven betreft.

Een groot gedeelte van de agrariërs is bekend met de ontwikkelingen in de agrarische sector en beschikbare subsidies. Slechts een klein deel is hier helemaal niet mee bekend.

3 Toekomstplannen, belemmeringen en de rol van de gemeente

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke toekomstplannen de agrariërs in de gemeente voorzien, en welke belemmeringen ze eventueel hierbij ervaren. Er wordt ook ingegaan op de rol van de gemeente.

3.1 Toekomstplannen agrariërs

In de enquête konden agrariërs aangeven welke toekomstplannen ze voorzien. Dit betrof een meerkeuzevraag, waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren. Het merendeel van de respondenten geeft aan op dezelfde manier door te willen gaan en/of het huidige bedrijf te willen optimaliseren, bijvoorbeeld door verbetering van de grondpositie. Ook het uitbreiden van het bedrijf en het ontwikkelen van nieuwe neventakken werden veel gekozen.

Figuur 3.1: Verdeling toekomstplannen agrariërs

De agrariërs die wilden uitbreiden, is gevraagd op welke manier ze willen uitbreiden. Ook hier konden meerdere opties worden gekozen. De meeste respondenten gaven aan te willen uitbreiden in het aantal hectares (15 keer genoemd), gevolgd door uitbreiding van het dieraantal (13 keer). Ook het vergroten van het bouwvlak (10 keer) en uitbreiding van bebouwing of gebouwen (9 keer) werden regelmatig genoemd.

Van deze groep geeft ongeveer 73% aan dat zij naar eigen inzicht niet in staat zijn om hun uitbreidingsplannen te realiseren. Slechts 27% ziet wél mogelijkheden, mede doordat wet- en regelgeving dit toelaat.

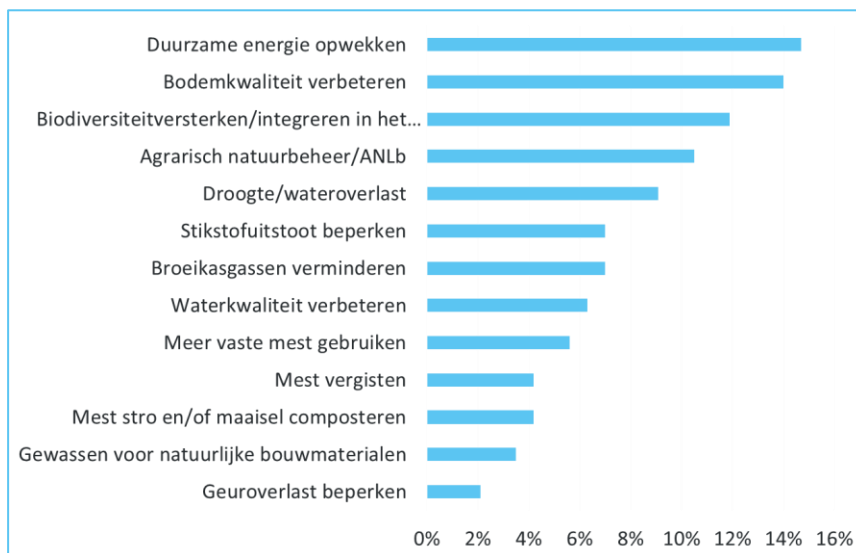
Voor de meerderheid die aangeeft niet te kunnen uitbreiden, worden als belangrijkste belemmeringen genoemd: het gebrek aan beschikbare grond, beperkingen vanuit Europese en nationale wet- en regelgeving, en regels vanuit de provincie of gemeente. Daarnaast wordt ook de huidige onzekerheid over de toekomst van de agrarische sector in Nederland vaak genoemd als remmende factor.

Daarnaast wil ongeveer 10% van de agrariërs nieuwe neventakken toepassen. Met name recreatie, het verhuren van gebouwen aan derden en de agrarische neventak zijn veel gekozen als optie. Van het gedeelte dat aangeeft nieuwe neventakken te willen toepassen in de toekomst, geeft ongeveer 55% aan niet te weten of ze voldoende mogelijkheden zien om dit te realiseren. 22,5% geeft aan dit te kunnen, de overige 22,5% geeft aan belemmeringen hierin te zien. De belemmeringen die worden ervaren zijn met name vanuit de gemeente en het beleid vanuit het omgevingsplan / vanuit ruimtelijke ordening.

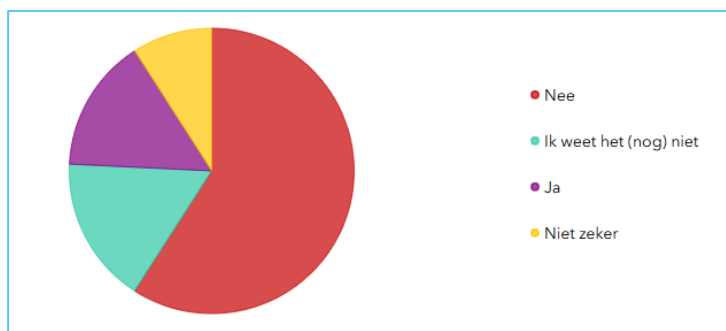
Ook bij andere categorieën (omschakeling, beëindiging, etc.) is gevraagd of agrarische ondernemers belemmeringen ervaren en zo ja, welke. Vanwege de relatief lage respons binnen deze groepen zijn de antwoorden echter herleidbaar tot individuele bedrijven. Om de privacy van de betrokken ondernemers te waarborgen, worden deze resultaten niet verder besproken in deze rapportage.

Daarnaast is agrariërs gevraagd met welke maatschappelijke opgaven ze aan de slag willen in de toekomst. Deze antwoorden zijn weergegeven in Figuur 3.2. Van de gekozen opties zijn het opwekken van duurzame energie, het verbeteren van de bodemkwaliteit en het versterken/integreren van biodiversiteit in de bedrijfsvoering de meest gekozen opties. Het valt op dat thema's die passen bij de (gemeentelijke) duurzaamheidsdoelstellingen goed scoren, waaronder biodiversiteit/agrarisch natuurbeheer, bodemkwaliteit, en droogte en wateroverlast. Bovendien geven agrariërs ook aan in de enquête dat ze op dit moment al met verschillende maatschappelijke opgaven bezig zijn binnen hun bedrijfsvoering.

Figuur 3.2: Maatschappelijke opgaven waarmee agrariërs aan de slag willen

Ook hebben wij agrarische ondernemers in de enquête gevraagd of ze interesse hebben in de opkoopregeling. Ongeveer 15% van de respondenten geeft aan hier daadwerkelijk interesse in te hebben. 9% weet het niet zeker, 17% geeft aan het (nog) niet te weten. De meerderheid, 59%, heeft geen interesse in deelname aan een opkoopregeling.

Figuur 3.3: Interesse in opkoopregeling

3.2 Rol van de gemeente en belemmeringen

Respondenten is ook gevraagd hoe bekend ze zijn met het beleid van de gemeente dat van belang is voor het bedrijf. 30% geeft aan bekend te zijn met het beleid, 12% niet. Het grootste gedeelte geeft aan een beetje bekend te zijn met het beleid (58%).

De agrariërs is ook gevraagd of ze het idee hebben dat het beleid vanuit de gemeente voldoende aansluit bij de behoefte van de agrarische sector. Het grootste deel geeft aan geen mening hierover te hebben (44%) of *niet* het gevoel te hebben dat het beleid van de gemeente voldoende aansluit (44%). 6% vindt dat het beleid *helemaal* niet aansluit. Slechts 6% vindt dat het beleid aansluit bij de behoefte van de agrarische sector.

Vervolgens is ook gevraagd of respondenten het idee hebben dat de gemeente voldoende bereid is om mee te denken over plannen voor het bedrijf, bedrijfsverandering of verdienmodellen. Wederom geeft het grootste gedeelte aan geen mening hierover te hebben (49%). Ongeveer 36% is het er niet mee eens, 3% is het er helemaal niet mee eens. 12% is het er mee eens of helemaal mee eens.

Er is ook gevraagd of agrariërs belemmeringen ervaren vanuit het gemeentelijk beleid of de geldende regels. De antwoorden zijn gelijk verdeeld: 50% van de respondenten geeft aan geen belemmeringen te ervaren, terwijl de andere 50% dit wel aangeeft.

De enquête brengt een aantal veelvoorkomende knelpunten aan het licht die agrariërs in het algemeen ervaren:

- Beperkte flexibiliteit in beleid, met name rondom bouwblokken en nevenactiviteiten.
- Complexe en onduidelijke regelgeving, zoals de omschrijving in het omgevingsplan.
- Lange doorlooptijden, gebrekkige communicatie en hoge kosten binnen gemeentelijke procedures.
- Het ontbreken van een duidelijke tijdslijn in procedures.
- Onvoldoende verwachttingsmanagement bij planvorming en voorbereiding.
- Gebrek aan maatwerk in de beoordeling van plannen.
- Regels sluiten onvoldoende aan bij het realiseren van beleidsdoelen.
- Personele wisselingen binnen de gemeente beïnvloeden het proces en de uitkomsten negatief.

Binnen de sector is er behoefte aan:

- Meer flexibiliteit in regelgeving rondom bouwwerken en uitbreiding van het bouwvlak.
- Ruimere mogelijkheden voor het toestaan van nevenactiviteiten.
- Heldere communicatie over de mogelijkheden bij bedrijfsontwikkeling of bedrijfsbeëindiging.
- Transparantie en duidelijkheid over procedures en doorlooptijden.
- Concreet en toepasbaar beleid voor uitbreiding, omschakeling en nieuwe neventakken.

3.3 Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat de agrarische ondernemers binnen de gemeente voornamelijk willen doorgaan op de huidige manier, willen uitbreiden en/of de grondpositie willen verbeteren. Daarnaast is er een duidelijke bereidheid om bij te dragen aan de maatschappelijke opgaven, wat door een deel van de agrarische ondernemers op dit moment ook al wordt gedaan. Een deel toont daarnaast interesse in de opkoopregelingen.

Op verschillende vlakken worden belemmeringen ervaren, o.a. in beleid en regelgeving, procedures en onvoldoende verwachttingsmanagement. Een deel van de belemmeringen die wordt ervaren ligt buiten het bereik van de gemeentelijke verantwoordelijkheden, denk hierbij aan provinciaal, nationaal en Europees beleid.

Echter worden er ook belemmeringen ervaren in het gemeentelijk beleid. Hoewel het vigerende omgevingsplan (met daarin de voormalige bestemmingsplannen) ruimte lijkt te bieden, wordt dit door ondernemers niet altijd zo ervaren. Hierbij is het dus van belang dat communicatie en verwachttingsmanagement tussen gemeente en ondernemer beter op elkaar moet afgestemd. Uit de resultaten blijkt namelijk ook dat weinig agrariërs het gevoel

hebben dat het gemeentelijk beleid aansluit bij hun behoeften, of dat de gemeente bereid is mee te denken met plannen vanuit de sector.

Tot slot leeft er onder agrariërs zorg over de toekomst van het buitengebied. De vitaliteit en leefbaarheid van het buitengebied staan onder druk, mede door de beperkte ontwikkelruimte voor agrarische ondernemers en stoppende agrarische bedrijven. Daarnaast ervaren veel agrariërs onzekerheid over hun toekomst, onder andere door het ontbreken van een duidelijke langetermijnvisie en -beleid vanuit de landelijke overheid. De huidige situatie vraagt om verandering, maar het is voor veel boeren nog onduidelijk hoe zij nieuwe functies die passen binnen de transitie een plek kunnen geven in hun bedrijfsvoering, en of dit rendabel en passend blijft bij de ondernemer. Dit gebrek aan perspectief maakt het lastiger om keuzes te maken en plannen te ontwikkelen voor de komende jaren.

4 Advies en vervolgacties

Uit de resultaten van de verkenning blijkt dat agrariërs in Montferland grotendeels willen doorgaan op de huidige manier, willen uitbreiden en/of de grondpositie willen verbeteren. Er is ook bereidheid om bij te dragen aan de maatschappelijke opgaven. Daarnaast geeft een deel van de agrariërs aan interesse te hebben in de opkoopregeling en/of geen opvolger te hebben. De verwachting is dat het buitengebied in de gemeente de komende jaren sterk verandert, onder andere door toenemende wet- en regelgeving. Dit vraagt om een duidelijke koers van de gemeente: welke rol wil zij vervullen en hoe kan zij agrariërs ondersteunen binnen de zaken die op hen afkomen? Daarnaast ervaren agrarische ondernemers nu al belemmeringen vanuit het gemeentelijk beleid en leeft het gevoel dat het beleid vanuit de gemeente onvoldoende aansluit bij de praktijk en dat de gemeente beperkt meedenkt. Het is daarom van belang om de afstand tussen gemeente en sector te verkleinen. Deze landbouwverkenning vormt daarin een eerste stap. Hieronder wordt ons advies aan de gemeente Montferland beschreven, aan de hand van wat wij hebben opgehaald tijdens het uitvoeren van deze landbouwverkenning.

4.1 Korte termijn

Voor de korte termijn voorzien wij de volgende twee acties:

4.1.1 Voorlichting en bewustwording

Geadviseerd wordt om op korte termijn een voorlichtingsstrategie op te (laten) stellen. Door middel van een samenhangende inzet van communicatie- en voorlichtingsmethodes kunnen zowel blijvende als stoppende ondernemers beter geïnformeerd worden over de opgaven in het landelijk gebied, de rol van de gemeente en de beschikbare mogelijkheden. Uit de resultaten blijkt dat veel agrariërs nog onvoldoende bekend zijn met het (gemeentelijk) beleid en niet altijd weten waar ze terecht moeten voor bepaalde vragen. Een gerichte voorlichtingsaanpak draagt bij aan bewustwording, stimuleert initiatief en verkleint de afstand tussen overheid en agrarisch ondernemer, en biedt perspectief aan zowel stoppers als blijvers.

4.1.2 Begeleiding en advisering agrariërs

Om de afstand tussen de gemeente en de agrarische sector te verkleinen, wordt geadviseerd een agrarisch bedrijfsfunctionaris aan te stellen. Deze functionaris beschikt over zowel inhoudelijke kennis van de agrarische sector als inzicht in gemeentelijke procedures en termijnen en kent de dynamiek van de sector. Als vast aanspreekpunt voor agrarische ondernemers voert hij of zij keukentafelgesprekken, onderhoudt actief contact en begeleidt ondernemers bij onder andere wettelijke procedures en erftransformaties. Hij of zij kent ook adviesbureaus die bedrijfsberekeningen kunnen maken en het loket voor subsidieaanvragen. Hiermee ontstaat één herkenbaar en toegankelijk loket binnen de gemeente, waarmee de gemeente haar betrokkenheid bij de transitie in het landelijk gebied zichtbaar en benaderbaar is.

4.2 Lange termijn

De volgende twee acties voorzien wij voor de lange termijn:

4.2.1 Doorontwikkeling beleid buitengebied

Wij raden het ook aan om als gemeente na te denken over de doorontwikkeling van het beleid dat men wil voeren in het buitengebied. Hierbij zien wij drie zaken als belangrijk, n.a.v. de resultaten van de enquête:

- **Het ontwikkelen van beleid en/of een visie rondom vrijkomende agrarische bebouwing (VAB).** Een deel van de agrariërs geeft aan te willen stoppen, geen opvolger te hebben of interesse te hebben in een opkoopregeling of functieverandering. Dit onderstreept de noodzaak om als gemeente beleid te ontwikkelen dat inspeelt op deze ontwikkelingen en duidelijkheid biedt aan ondernemers in transitie.

- **Het nadenken over verruiming van het omgevingsplan.** Uit de enquête blijkt dat veel agrarische ondernemers knelpunten ervaren binnen het vigerende omgevingsplan, met name wanneer zij hun bedrijf willen uitbreiden. Het is daarom van belang dat de gemeente onderzoekt in hoeverre verruiming van het omgevingsplan mogelijk en wenselijk is, zodat ondernemers voldoende ruimte krijgen om toekomstgericht te blijven ondernemen.
- **Kavelruil.** Er is onder agrariërs een duidelijke behoefte aan kavelruil, wat aansluit bij landelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld richting een meer grondgebonden landbouw. De gemeente kan hierin een rol spelen door te verkennen of en hoe zij kavelruil wil stimuleren of faciliteren, bijvoorbeeld via bestaande netwerken zoals het Liemers Landbouwnetwerk.

4.2.2 Rolbeschrijving gemeente

Wij adviseren de gemeente om bewust na te denken over de rol die zij wil innemen binnen het buitengebied en de bijbehorende transitieopgaven. Wordt er gekozen voor gebiedsgericht beleid of voor beleid op basis van algemene uitgangspunten? Worden er duidelijke kaders gesteld of wordt er ingezet op maatwerk? Deze strategische keuzes bepalen in belangrijke mate de koers en effectiviteit van het gemeentelijk handelen. Hoewel dit primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid is, is het waardevol om hierbij ook input op te halen bij agrariërs en andere betrokken partijen.

4.3 Conclusie

De gemeente Montferland heeft een belangrijke stap gezet om de gebruikers van het landelijk gebied op voorhand te betrekken bij het voorbereiden en invullen van het Omgevingsprogramma Buitengebied. Uit de landbouwverkenning komt naar voren dat er in het landelijk gebied een transitie op gang gaat komen en dat er meer behoefte is dan ooit tevoren aan maatwerk voor de landbouw. Ook blijkt dat er menig agrarisch ondernemer al bezig is met het invullen van maatschappelijke opgaven.

Op korte termijn kunnen er een aantal stappen gezet worden met betrekking tot communicatie en het aantrekken van een agrarische bedrijfsfunctionaris. Deze kan ook een rol vervullen in het landbouwnetwerk de Liemers. Met de landbouwverkenning is er een “foto” gemaakt van het landelijk gebied in Montferland en de agrarisch bedrijfsfunctionaris zou in zijn of haar rol deze foto actueel kunnen houden de komende jaren. Dit om doelen (versterking biodiversiteit, verdroging) die de gemeente heeft en het landelijk gebied te kunnen versterken. 6942 GK Didam Op de langere termijn kan invulling gegeven worden aan een maatwerkaanpak die past de transitie in het landelijk gebied. Denk hierbij aan adequaat VAB beleid en wijzigingen aan het omgevingsplan.

